

**Українські землі у складі Польщі.
Національна політика та
міжнаціональні відносини. Просвітні
організації краю. Андрій Шептицький**

План уроку

- ◆ Українські землі у складі Польщі.
- ◆ Національна політика та міжнаціональні відносини.
- ◆ Осадництво. Пацифікація.
- ◆ Економічне та соціальне становище населення. Українська кооперація.
- ◆ Просвітні організації краю.
- ◆ Андрій Шептицький

Статус Східної Галичини та українських північно-західних земель у складі Польщі

Українські
землі у скла-
ді Польщі

Східна Галичина, Західна Волинь, Західне Полісся,
Холмщина, Підляшшя, Посяння, Лемківщина

Особливості
становища

- Утворення польською владою на території Східної Галичини трьох воєводств: *Львівського, Тернопільського та Станіславського.*
- Невизначений міжнародно-правовий статус Східної Галичини протягом певного часу: *1919 р.* — дозвіл Паризької мирної конференції на тимчасову окупацію Польщею Східної Галичини.
- *1923 р.* — визнання Радою послів великих держав Східної Галичини частиною Польщі

Особливості становища

- Приєднання до Польської держави згідно з Ризьким договором 1921 р. *Західної Волині, Західного Полісся, Холмщини і Підляшшя.*
- Утворення на землях Західної Волині і Західного Полісся *Волинського і Подільського* воєводств; включення Холмщини і Підляшшя до складу *Люблінського* воєводства.
- Слабкі контакти населення регіону з українцями Східної Галичини; збереження польськими чиновниками штучної перепони між Волинню та Східною Галичиною — так званого «*сокальського кордону*», який відповідав колишньому державному кордону між Австро-Угорщиною та Росією

Економічне становище українських земель у складі Польщі

Промисловість

- Перетворення українських земель на аграрно-сировинні придатки, ринки збуту, джерела сировини та дешевої робочої сили.
- Поділ країни на дві території — *Польщу «А»* (корінні польські землі) та *Польщу «Б»* (окраїнні — переважно українські й білоруські землі); сприяння розвитку промисловості Польщі «А», при свідомому гальмуванні промислового будівництва в Польщі «Б» (обмежена видача дозволу на відкриття промислових підприємств; високі залізничні тарифи, встановлені урядом тощо).
- Основа промисловості — сировинні галузі: нафтозокеритна і лісова.
- Переробка сільськогосподарської та мінеральної сировини.
- Належність більшості підприємств польському або іноземному капіталу

- Домінування великого приватного, державного і церковного землеволодіння — близько 43,9 % загальної площі.
- Аграрне перенаселення й безземелля. Нерегламентований робочий день сільськогосподарських робітників.
- Поширення системи натуральної оплати праці.
- Поширення системи відробітків за випас худоби, за зимові позички.
- Розгортання масового селянського руху.
- 1919 р. — схвалення польським сеймом «Основ земельної реформи», які започаткували аграрну реформу в Польщі, згідно з якою лише незначна частина поміщицьких земель підлягала конфіскації та розподілу між селянами.
- Припинення поступок на користь селян за умов спаду селянського руху.
- Виділення значної кількості землі до колонізаційного фонду Східної Галичини, який наділяв землею осадників

Кооперація

- Формування на західноукраїнських землях розгалуженої мережі кооперативів, яка включала: кредитні спілки, об'єднані в асоціацію «Центробанк», сільські споживчі й торговельні спілки, молочні кооперативи тощо.
- Зростання кількості українських кооперативів у Східній Галичині, які об'єднували до 700 тис. осіб.
- Штучне стримування польською владою розвитку української кооперації шляхом надання пільг польським кооперативам

Становище населення

- Гостра проблема безробіття.
- Відсутність соціальних гарантій (ігнорування закону про 8-годинний робочий день, низька оплата і тяжкі умови праці, збільшення кількості нещасних випадків та каліцтв на підприємствах, широке використання жіночої та дитячої праці тощо)

1924 р. — затвердження *«кресового закону»*, відповідно до якого основним типом школи ставала двомовна, так звана *утраквістична школа*, згідно з яким вивчення польської мови стало обов'язковим, польською мовою викладалися історія і географія.

Розбудова мережі приватних українських шкіл із метою призупинення полонізації освіти.

Діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ)
Значна політизація літературного процесу:

- прихильники *націоналістичного напрямку*, які згуртувалися навколо журналу *«Вісник»*, редагованого Д. Донцовим (У. Самчук, О. Бабій, Є. Маланюк, О. Ольжич, О. Теліга);
- група *«пролетарських» письменників*, що орієнтувалися на Радянський Союз, об'єдналися в літературно-мистецьку групу *«Гроно»* і видавали у Львові журнал *«Вікна»* (В. Бобинський, О. Гаврилюк, Я. Галан, П. Козланюк, Я. Кондра та інші);
- *письменники ліберального напрямку* (П. Карманський, Ю. Шкрумеляк, О. Турянський, І. Вільде, Б. Лепкий, В. Стефанік, У. Кравченко, М. Черемшина).

Збагачення західноукраїнської літератури міжвоєнного періоду новими іменами: поети — Р. Купчинський, О. Бабій, Ю. Шкрумеляк, М. Матіїв-Мельник, Б. Кравців, С. Гординський та інші; прозаїки — У. Самчук (роман *«Волинь»* та ін.), трилогія Р. Купчинського *«Заметіль»*, присвячена історії галицького стрілецтва, історичні та інші повісті Б. Лепкого тощо.

Внесок у розвиток українського образотворчого мистецтва художників і скульпторів — І. Труша, А. Монастирського, О. Кульчицької, О. Новаківського, Й. Куриласа, Л. Левицького

Політична ситуація. «Пацифікація»

Визначення поняття

Пацифікація (від латин. — умиротворення, замирення, заспокоєння) — урядова політика, спрямована на заспокоєння (пацифізм, що впроваджується насильницькими методами) злокалізованих етносів (національних меншин) етнічних та національних меншин, спрямована на часткове або повне придушення культурних, економічних та політичних інтересів та прав

Здійснення

Вересень—жовтень 1930 р. — пацифікація у Східній Галичині — репресивна акція, здійснена польською владою за наказом Ю. Пілсудського, із застосуванням поліції та армії проти українського цивільного населення Галичини. Проведення пацифікації у відповідь на «саботажну акцію» ОУН. Пацифікації супроводжувались масовими арештами, побиттям людей, закриттям і руйнуванням українських установ в Галичині

Результат

Подальша значна радикалізація українського руху опору на західноукраїнських землях проти польського панування

Українські політичні партії

Українське
національно-
демократичне
об'єднання
(УНДО).
1925 р.
Д. Левиць-
кий, С. Баран,
В. Мудрий

- Соборність і незалежність України.
- Демократичний розвиток.
- Захист інтересів українського населення у варшавському сеймі й сенаті.
- Культурно-просвітницька діяльність.
- *Друга половина 1930-х рр.* — зближення УНДО з правлячими колами Польщі; спроба українсько-польського діалогу.
- Укладення між польським урядом і УНДО угоди під назвою «нормалізація», суть якої полягала у відмові УНДО від антиурядової боротьби, а польський уряд мав припинити переслідування українських демократичних організацій.
- Відмова Польщі від примусової національної асиміляції.
- Дозвіл на викладання української мови в гімназіях і школах.
- Припинення переслідування православного духовенства.
- Зростання інвестицій в українські землі; надання грошових позик українським банкам і кооперативам.
- Збільшення українського представництва в українському сеймі

Комуністична
партія Захід-
ної України
(КПЗУ).
1919 р.
А. Бараль
(Савка),
М. Заячків-
ський (Косар),
Й. Крілик
(Васильків)

- Намагання поєднати національні інтереси з комуністичними ідеями.
- Об'єднання всіх українських земель в єдину соціалістичну державу — УСРР.
- Діяльність партії в підпіллі.
- У 1927 р. — підтримка більшістю ЦК КПЗУ так званого «національного ухилу» О. Шумського в КП(б)У; у відповідь тодішній генеральний секретар ЦК КП(б)У Л. Каганович звинуватив керівництво КПЗУ в зраді; відбувся розкол партії — *більшість* («шумськісти») і *меншість* (прихильники Л. Кагановича); існування до кінця 1928 р. двох комуністичних партій: КПЗУ-більшість (під проводом О. Крілика (Васильківа) — «васильківці») і КПЗУ-меншість, яка користувалася підтримкою Москви.
- Відкритий виступ КПЗУ-більшості проти політики Й. Сталіна і Л. Кагановича в національному питанні, домагалися наповнення радянської української державності реальним змістом.
- 1928 р. — виключення КПЗУ-більшості з Комінтерну.
- *Кінець 1928 р.* — оголошення КПЗУ про саморозпуск; її лідери заявили про визнання своїх «помилки» і виїхали до УСРР (незабаром усі вони стали жертвами сталінських репресій)

Розгортання українського націоналістичного руху

Українська
військова
організація
(УВО).
1920 р.
Є. Конова-
лець

- Створення української самостійної соборної держави шляхом загальнонаціонального повстання українського народу.
- 1920—1921 рр. — організаційне оформлення: реєстрація всіх бажаючих, оформлення їх в організовані групи.
- *Методи боротьби*: бойкот, саботаж, експропріації майна, індивідуальний терор.
- Широка діяльність із бойовими виступами (саботажна акція восени 1922 р. у відповідь на утиски польською владою прав українського населення; 1921 р. — невдалий замах на керівника Польщі Ю. Пілсудського; 1922 р. — убивство українського письменника-лояліста С. Твердохліба; 1924 р. — невдалий замах на президента С. Войцеховського тощо).
- Опікування політичним вихованням українців (видання власного органу «Сурма», фінансування видання «Червона Калина», відновлення й підтримка «Літературно-наукового вісника» тощо

Організація
українських
націоналістів
(ОУН).
1929 р.
Є. Коно-
валець,
С. Бандера,
А. Мельник

- Ідеологія — *інтегральний* (дієвий, чинний) *націо-налізм* Д. Донцова.
- Поєднання приватної, націоналізованої та коопера-тивної форм власності.
- Засудження всіх легальних українських партій Гали-чини як колабораціоністських.
- Діяльність під контролем ОУН студентських, моло-діжних, освітніх та інших громадських організацій; видання газет, журналів, брошур тощо.
- *Методи боротьби*: демонстрації, студентські страйки, бойкоти, терористичні акти, експропріації, саботаж.
- *1934 р.* — арешт польською поліцією кількох провід-них діячів ОУН, у тому числі С. Бандери

Андрей (Шептицький)

Андрей Шептицький був митрополитом Української греко-католицької церкви з 1901 до 1944 року і є однією з найвпливовіших постатей в історії українського релігійного і національного руху. Він відзначився своєю активною діяльністю в підтримці української культури, освіти та релігії. Шептицький був відомий своєю благодійною діяльністю, підтримкою мистецтва та створенням багатьох церковних і культурних установ. Під час Другої світової війни він врятував багато євреїв, сховавши їх у монастирях, хоча його позиція щодо нацистів і радянської влади була складною і суперечливою.

Суперечливість щодо Андрея Шептицького стосується його взаємодії з нацистською та радянською владою під час Другої світової війни.

Щодо нацистів: Шептицький спочатку висловлював певні надії на те, що нацистська окупація принесе визволення від радянської влади, яка жорстоко репресувала українців. Він навіть писав листи до Гітлера, сподіваючись на поліпшення ситуації для українців. Однак, коли він усвідомив масштаби злочинів нацистів, особливо Голокосту, він змінив свою позицію. Шептицький активно допомагав євреям, ризикуючи власним життям, організовуючи їхнє укриття у монастирях і видаючи фальшиві документи.

Щодо радянської влади: Шептицький протистояв радянському режиму, який переслідував греко-католицьку церкву та українську культуру. Під час радянської окупації Західної України він залишався твердим у захисті релігійних і національних прав українців. Після повернення радянської влади в 1944 році його позиція була ще більш ризикованою, оскільки радянська влада прагнула знищити Українську греко-католицьку церкву.

Таким чином, суперечливість виникає через складність його становища: він змушений був маневрувати між двома тоталітарними режимами, щоб захистити український народ і церкву, що інколи викликало різні інтерпретації його дій.